

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

2025-yil 1(2)-son

TORC6

**“IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-
INNOVATSION TADQIQOTLAR”**

ilmiy-metodik jurnali

Bosh muharrir:

Boltaeva Mohichehra

Tahrir hay'ati:

07.00.00 - Tarix fanlari

- Ergasheva Yulduz — Tarix fanlari doktori, professor
- Zununova Gulchehra — Tarix fanlari doktori, professor
- Kurbonova Zemfira — Tarix fanlari doktori, professor
- Askar Jumashayev — Tarix fanlari doktori, professor
- Nurjanov Sabit Uzakbayevich — Tarix fanlari doktori, katta ilmiy xodim
- Xaydarov G'ayratbek Mirzapulatovich — Tarix fanlari doktori, dotsent
- Seydametova Gulnara Utarbayeva — Tarix fanlari falsafa doktori, dotsent
- Nasirov Bunyod — Tarix fanlari falsafa doktori, dotsent
- Sulaymanov Salamat Arepbayevich — tarix fanlari doktori, dotsent
- Tangirbergenova Kalligul — tarix fanlari nomzodi, dotsent
- Akimniyazova Gulnaz Abdinayimovna, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00 - Falsafa fanlari

- Yaxshilikov Juraboy Yaxshilikovich — Falsafa fanlari doktori, professor
- Saitkasimov Akbar Isaxanovich — Falsafa fanlari doktori, professor
- Musaev Odil Raxmatovich — Falsafa fanlari doktori, professor
- Suvanov Ilxom Abduxalilovich — Falsafa fanlari doktori, katta ilmiy xodim
- Alima Berdimuratova — Falsafa fanlari doktori, professor
- Kabulniyazova Gulchehra Tashpulatovna — Falsafa fanlari doktori, professor
- Siddikov Ilyos — Falsafa fanlari doktori, dotsent

10.00.00 - Filologiya fanlari

- Zakirova Soxiba — Filologiya fanlari doktori, dotsent
- Ganiyeva Shodiya Azizovna — Filologiya fanlari doktori, dotsent
- Soatova Nodira — Filologiya fanlari doktori, professor
- Kobilova Zeboxon Bakirovna — Filologiya fanlari doktori, professor
- Teshaboyev Dilmurod Raxmadjonovich -
Filologiya fanlari doktori DSc, dotsent

13.00.00 - Pedagogika fanlari

- Jo'rayev Risbay Xaydarovich — Pedagogika fanlari doktori, akademik
- Turgunoy Egamberdiyeva — Pedagogika fanlari doktori, akademik
- Ibragimov Xolboy Ibragimovich — Pedagogika fanlari doktori, akademik
- Turakulov Olim Xolbutayevich — Pedagogika fanlari doktori, professor
- Abdullayeva Barno Sayfutdinovna — Pedagogika fanlari doktori, professor

- Ismoilov Temur Islamovich — Pedagogika fanlari doktori, professor
- Umid Negmatovich Xo'jamqulov — Pedagogika fanlari doktori, professor
- Isakulova Nilufar — Pedagogika fanlari doktori, professor
- Jumanəzova Muxayyo Tojiyevna — Pedagogika fanlari doktori, dotsent

19.00.00 - Psixologiya fanlari

- Abdullayeva Dilbar — Psixologiya fanlari doktori, professor
- Atabayeva Nargis Batirovna — Psixologiya fanlari doktori, dotsent,
- Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
- Umarov Baxriddin Mengboyevich — Psixologiya fanlari doktori, professor
- Shamshetova Anjima Karamaddinovna — Psixologiya fanlari doktori, dotsent
- Norbekova Barno — Psixologiya fanlari falsafa doktori, dotsent
- Abdumajidova Dildora — Psixologiya fanlari falsafa doktori, dotsent

23.00.00 - Siyosiy fanlar

- Jo'raqulov Furqat Norjigitovich — Siyosiy fanlar doktori, professor
- Axmedov Husniddin Alikulovich — Siyosiy fanlar doktori, professor
- Musaev Mansur Tursunpulatovich — Siyosiy fanlar doktori, katta ilmiy xodim Ravshanov
- Fazluddin Ravshanovich — Siyosiy fanlar doktori, dotsent

22.00.00 - Sotsiologiya fanlari

- Xolbekov Abdug'ani Jumanazarovich — Sotsiologiya fanlari doktori, professor
- Sodiqova Shoxida Marxaboyevna — Sotsiologiya fanlari doktori, professor
- Gabdrahmanova Gulnara Faatevna — Sh. Marjani nomidagi Tarix instituti, Tatariston Respublikasi Fanlar akademiyasi, Sotsiologiya fanlari doktori, professor
- Kamalova Xatira Sabirovna — Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent

"Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar" - bu ilmiy-metodik jurnal bo'lib, O'zbekistonda 2024-yildan beri nashr etilmoqda. Jurnal har chorakda bir marta, yiliga 4 marta chop etiladi. Ushbu jarayonga talabga ko'ra muassislar va tahrir hayati bilan birgalikda kelishgan xolda o'zgartirish kiritish mumkin.

MUNDARIJA

09.00.00 - Falsafa.....	6
YOSHLARDA ESTETIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA MILLIY QADRIYATLARNING TUTGAN O‘RNI	6
Suvanova Dilnura Kurbanovna	6
Qoraboyev Suxrob Mustafakulovich.....	6
ANTIK DAVR FALSAFASIDA INSON MUAMMOSINING TAHLILI.....	11
G.T. Kabulniyazova.....	11
13.00.00 – Pedagogika	15
SHTURM- LIUVILL OPERATORI PARAMETLARINI TIKLASHDA SPEKTRAL BERILGANLARNI ALMASHTIRISH MASALASI.....	15
Rabimkul Abdunazarov	15
OLIY TALIM MUASSASALARIDAGI TA’LIM SIFATINI OSHIRISH XALQARO STANDARTLARNI QO’LLASH.....	22
Hamdamov Yusufjon Mahammadjon o’g’li.....	22
TEXNIKA OLIY O‘QUV YURTLARIDA IMITATSION-VARIATIVLIK ASOSIDA O‘QITISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	26
Obidov Jamshidbek G‘ayratjon o‘g‘li	26
BOSHLANG‘ICH SINF “O‘QISH SAVODXONLIGI” DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	32
Sayfiddinova Jamila Ziyodaulla qizi	32
Asrorova Madina Orzuyevna.....	32
10.00.00 - Filologiya	38
XORAZM MATBUOTI TARIXIDAN	38
Iqboloy Adizova Istamovna.....	38
NAVOIY-FONIYNING TURKIY VA FORSIY G‘AZALLARIDA IRFONiy G‘OYALAR TALQINI.....	48
Bekova Nazora	48
O‘ZBEK TILIDAGI ERGASH GAPLI QO‘SHMA GAPLARNING NAZARIY ASOSLARI	57
Teshaboyev Dilmurod Raxmadjonovich	57
SHOIRA LIRIKASIDA KO‘NGUL OBRAZI VA TASVIR MAHORATI	62
Eshonqulova Surayyo Isomiddinovna	62
BADIIY MATNDA OKKOZIONALIZMLARNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI.....	72
Ibragimov Xayrulla Hamdamovich	72
G‘AFUR G‘ULOM SHE’RIYATIDA MILLIY G‘URUR VA IFTIXOR TUYG‘ULARI TASVIRI	76
Tozagul Matyoqubova.....	76
ALISHER NAVOIY IJODIYOTIDA TELBALIKNING MOTIVLASHTIRILISHI	82
Rajabova Ma’rifat Baqoyevna.....	82

SAKKOKIY IJODIDA QUR'ONI KARIM OYATLARIGA MUROJAAT	88
Israilov G'ayrat Boyzoq o'g'li	88
19.00.00 – Psixologiya	92
O'SMIR O'QUVCHILARDA XAVOTIRLANISHGA BERILUVCHANLIKNI ANIQLASHNING USLUBIY ASOSLARINI SHAKLLANTIRISH	92
Alimbayeva Shaxlo Tursunovna	92
22.00.00 – Sotsiologiya	100
ZAMONAVIY TADQIQOTLARDA DINIY AN'ANALARNI O'RGANISHDAGI YONDASHUVLAR.....	100
Abdulfaizova Durdona Ikromjon qizi.....	100

10.00.00 - Filologiya

**O'ZBEK TILIDAGI ERGASH GAPLI QO'SHMA GAPLARNING NAZARIY
ASOSLARI**

Teshaboyev Dilmurod Raxmadjonovich

Farg'ona davlat universiteti, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

dteshaboyevphd@gmail.com + 998916690240

ORCID ID 0009-0000-7445-7271

Annotatsiya: Ushbu maqolada til sintaktik qurilishida anchayin keng va mazmuniy-sintaktik tuzilishining o'ziga xosligi bilan boshqa sintaktik birliklardan ajralib turuvchi, uzoq yillar mobaynida tadqiq etib kelinayotgan masalalardan biri bo'lgan qo'shma gaplar, xususan, ergash gapli qo'shma gaplarga doir nazariy ma'lumotlar berilgan, shuningdek, ularga xos lisoniy masalalarni turli aspektda o'rganishning lingvistik omillarini belgilash orqali mazkur muammo doirasidagi yangi qirralarni kashf etish bo'yicha ilmiy qarashlar va xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: sintaktik butunlik, sodda gap, qo'shma gap, ergash gapli qo'shma gap, predikativ birlik, ergash predikativ birlik, bosh predikativ birlik, valentlik nazariyasi, gap bo'laklari, havola bo'lak, havola bo'laksiz bosh gaplar, havola bo'lakli bosh gaplar.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЛОЖНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ В УЗБЕКСКОМ
ЯЗЫКЕ**

Аннотация: В статье рассматриваются сложноподчинённые предложения как один из ключевых объектов синтаксического анализа, отличающиеся от других синтаксических единиц широтой и своеобразием своей семантико-синтаксической структуры. Представлена теоретическая информация о структуре сложноподчинённых предложений, а также предложены пути совершенствования лингвистической модели анализа языковых явлений в различных аспектах.

Ключевые слова: синтаксическое целое, простое предложение, сложное предложение, сложноподчинённое предложение, предикативная единица, основная предикативная единица, теория валентности, части предложения, придаточные предложения с отсылочным членом, придаточные предложения без отсылочного члена.

**THE THEORETICAL FOUNDATIONS OF COMPLEX SENTENCES IN THE
UZBEK LANGUAGE**

Abstract: This article presents an analysis of complex sentences, which have long been a subject of linguistic study and are distinguished from other syntactic units by the breadth and specificity of their semantic-syntactic structure. The paper provides theoretical insights into complex sentence structures and proposes ways to enhance linguistic models for studying language phenomena from various perspectives.

Keywords: syntactic whole, simple sentence, complex sentence, complex sentence with a subordinate clause, predicative unit, primary predicative unit, valency theory, parts of a sentence, subordinate clauses with anaphoric elements, subordinate clauses without anaphoric elements.

KIRISH. Intonatsion belgilari bilan sintaksisning alohida ajralib turuvchi, mazmuniy mundarijasining kengligi bilan sodda gaplardan farqlanuvchi sintaktik butunlik sifatida qo'shma gaplar til sintaktik sathining birligi hisoblanadi.

O'zbek tili qo'shma gap sintaksisining ko'pgina bahs-munozaralarga sabab bo'luvchi masalalaridan biri bu ergash gapli qo'shma gaplar masalasidir. Oborotlar, kengaygan birikmalar va ergash predikativ birliklar chegarasining aniq belgilab qo'yilmaganligi, ergash predikativ birlikni bosh predikativ birlikka bog'lovchi so'z shakllarining asosiy rol o'ynashi, ergash predikativ birliklarni tasniflashdagi tamoyillarning aniq belgilanmaganligi, ergash predikativ birliklar tabiatini yoritishda shu tilning o'ziga xos spetsifik xususiyatlaridan kelib chiqilmay, boshqa til oilalariga xos bo'lgan xususiyatlar asosida tavsiflanganligi yoki rus tilidagi tarjimalarga tayangan holda, ergash predikativ birliklarni aniqlash ergash gapli qo'shma gaplar muammosini hal qilishda ayrim chalkashliklarga olib kelgan deyish mumkin.

An'anaviy tilshunoslikda yaratilgan sintaksisga oid qo'shma gap va uning tarkibiy xususiyatlariga bag'ishlangan tadqiqotlarning ahamiyati benihoya kattadir. Mazkur ishlardagi ilmiy asoslangan g'oyalar bugungi tilshunoslikda qo'shma gap tabiati va uning mazmuniy-tarkibiy xususiyatlariga doir yangicha qarashlarning paydo bo'lishi uchun mustahkam zamin hozirlaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Qo'shma gap va ergash gapli qo'shma gaplar uzoq yillar davomida tilshunoslarning e'tiborida bo'lgan masalalardan biri sanaladi. Xususan, bu masala jahon tilshunosligida Sh.Balli, A.M.Peshkovskiy, I.N.Yegorova, N.N.Ilina, E.V.Paducheva, V.A.Kornilov, G.F.Gavrilov, V.A.Beloshapkova, O.I.Moskalskaya, M.I.Cheremisina, O.K.Vasileva-Shvede, G.V.Stepanov, A.N.Baskakov, S.I.Shutova, E.N.Shiryayev, A.Z.Abdullayev, A.G.Djavadov, V.B.Kasevich [7, 8, 15, 16, 19, 24, 25] kabi tilshunoslar tomonidan yoritilgan.

Qo'shma gap nazariyalarini o'rganishning dastlabki bosqichi o'zbek tilida, umuman, turkiyshunoslikda, asosan, rus tilshunosligida shakllangan qo'shma gap nazariyalari asosida yaratilgan. O'zbek tilidagi ergash gapli qo'shma gaplar tasnifi boshqa tillardagi ergash gaplarning tasnifiga o'xshash yoki yaqin bo'lib, "turkiy tillardagi, shuningdek, boshqa tillardagi ergash gap turlari sodda gap nazariyasi bilan uzviy bog'langan"dir [8]. Sodda gaplardagi muayyan bo'laklar bilan ergash gaplarni nisbatlash juda uzoq an'anaga ega [19]. Masalan, ispan tilshunosligida ergash gaplarning vazifasi so'z turkumlarining sodda gaplardagi vazifasi bilan taqqoslanadi, ya'ni o'xshashlikka asoslanadi[11].

V.A.Beloshapkovaning ta'kidlashicha, F.I.Buslayev asos solgan tasnif XIX asr o'rtalarida rus tilshunosligida keng tarqalgan. Tasnif ergash gapli qo'shma gaplarni sodda gaplarga, ergash gaplarni esa sodda gap bo'laklariga o'xshatishga asoslangan. Bu tasnifga ko'ra ega, kesim, aniqlovchi, to'ldiruvchi va hol kabi ergash gaplarning turlari belgilangan. O'rin, tarz, daraja-miqdor, payt, sabab, maqsad, shart va to'siqsiz ergash gaplar esa hol ergash gaplarning ko'rinishlari sifatida tasniflangan.

N.S.Pospelovning tadqiqi ergash gaplar tasnifi masalasida shakliy-mazmuniy tasnif yaratilishida muhim rol o'ynadi. U ergash gapli qo'shma gaplarning bir a'zoli va ikki a'zoli turlarini ajratdi. N.S.Pospelov bir a'zoli va ikki a'zoli gaplar o'rtasidagi farqni bosh va ergash gaplar o'rtasidagi bog'liqlikning turli tabiati bilan izohladi. Bir a'zoli gaplarda ergash gap bosh gapdagi biror bo'lakni aniqlashtiradi, ya'ni ergash predikativ birlik bosh predikativ birlikdagi bir so'zgagina taalluqli. Ikki a'zoli gaplarda esa ergash gap bosh gap bilan yaxlitligicha bog'lanadi. V.A.Beloshapkova bir a'zoli va ikki a'zoli gaplarni "bo'laklangan" va "bo'laklanmagan" gaplarga ajratadi. V.A.Beloshapkova va N.S.Pospelovlarning ergash gaplar masalasidagi talqinlarida, deyarli, farq yo'q.

Turkiyshunoslikda ham N.S.Pospelovning qarashlari, ya'ni ergash predikativ birliklarning bosh predikativ birlikni to'liqligicha izohlashi yoki uning biror bo'lagini aniqlashi bilan aloqador bo'lishi haqidagi fikrlar keng tarqalgan. Masalan, M.A.Asqarova mazmun va strukturasiga ko'ra, ergash predikativ birlikning tuzilishi bosh predikativ birlikdan farqlanishi va bosh predikativ birlikning biror bo'lagini yoki bosh predikativ birlikni butunicha izohlashini ta'kidlab o'tadi [6]. Yuqoridagi tasnif asosida A.Z.Abdullayev va A.G.Javadovlar ozarbayjon

tilidagi ergash gapli qo'shma gaplarni ikki mazmuniy-sintaktik guruhga ajratishni tavsiya qiladilar. Ular bosh predikativ birlikdagi biror bo'lakni izohlaydigan ergash gapli qo'shma gaplarning bir mazmuniy yadroga ega bo'lishini, bosh predikativ birlikni butunicha izohlaydigan ergash gapli qo'shma gaplar esa ikki mazmuniy yadroga ega bo'lishini ta'kidlaydilar [1].

M.I.Cheremisina va T.A.Kolosovalar ergash gapli qo'shma gap komponentlari va gap bo'laklarining vazifalari o'zaro o'xshash ekanligini inkor eta olmaydilar. Ularning fikricha, ega, kesim, to'ldiruvchi, aniqlovchi va holning vazifalari sodda gapda so'z shakli, so'z birikmalari orqali yuzaga chiqadi. Bu vazifalar predikativ birliklar orqali bajarilsa, qo'shma gapga aylanadi [30].

Tilda har qanday gap muayyan sintaktik o'rinlar tizimidan iboratdir. Sodda gap va qo'shma gaplardagi sintaktik bo'shliqlar bir-biridan farqlanmaydi, aksincha, ular bu jihati bilan bir umumiylikni tashkil etadi. I.N.Yegorova ham sodda gap va ergash gapli qo'shma gaplar o'rtasida funksional muvofiqlik mavjudligini sintaktik bo'shliqning gap bo'lagi yoki predikativ birlik orqali berkilishi bilan asoslaydi [15].

NATIJA VA MUHOKAMA

Ergash gapning mohiyati va qo'llanishini ta'minlashda bosh gapning kesimi vazifasidagi so'zning ma'nosi va valentligi muhim sanaladi [12]. Predikat valentligi hisobiga yuzaga keladigan sintaktik bo'shliq ba'zan predikatning mazmuniy imkoniyatidan kelib chiqib, tobe predikativ birlik tomonidan ham egallanishi mumkin. Aksincha, sintaktik o'rin tobe predikativ birlik tomonidan egallanmasa, ergash gapli qo'shma gap tarkib topmaydi. Shuning uchun ayrim tilshunoslar ergash gapli qo'shma gap tarkibini belgilashda valentlik nazariyasidan foydalanadilar. Ergash gapli qo'shma gaplarning semantik xususiyatlarini o'rganishda ba'zan valentlik nazariyasiga murojaat qilish ham maqsadga muvofiqdir.

Yuqoridagi fikrlarga tayanib, shuni aytish mumkinki, gap bo'laklarining vazifalaridan andoza olgan holda, ergash gapli qo'shma gaplarni tasniflash maqbulroqdir, chunki sintaktik o'rinlar tizimi nuqtayi nazaridan, ergash gapli qo'shma gaplar sodda gaplardan, deyarli, farqlanmaydi. Gapning grammatik asosi ergash gapli qo'shma gaplarda bosh gap hisoblanadi. Ergash gap esa bosh gap tarkibidagi muayyan bir bo'lakni izohlaydigan gap maqomida bo'ladi [23].

O'tgan asrning 50-60-yillarida o'zbek tili sintaksisini o'rganishga jiddiy e'tibor qaratila boshlandi. Grammatik bog'lanish natijasida yuzaga chiquvchi sintaktik birlik hisoblangan gaplar "predikativ aloqa"ning miqdoriy belgisiga ko'ra sodda va qo'shma gaplarga ajratildi.

O'zbek tilshunosligida qo'shma gap sintaksisining asosiy masalalariga doir monografik ishlar o'tgan asrning 50-yillaridan maydonga kela boshladi. Bu an'anaviy tadqiqotlarda sintaktik butunlikning eng yuqori shakli bo'lgan qo'shma gaplarning umumiy xususiyatlari, ularning asosiy turlari va tarkibiy qismlarining yoritilishi yetakchilik qiladi.

Qurilish materiali monopredikativ birliklar bo'lgan qo'shma gaplarga doir masalalarning hal qilinishida rus tilshunosligi va turkologiyaga doir materiallar asosiy manba bo'lib xizmat qildi.

O'zbek tilshunosligida qo'shma gaplarni o'rganish dastlab H.G'oziyev, A.Ma'rufov, F.Kamol, M.Asqarova, G'.Abdurahmonov, H.Rustamov kabilar tomonidan 40-60-yillarda tadqiq etildi [2, 5, 6, 14, 17, 22, 26]. Keyinchalik B.Berdialiyev, A.Mamajonov, N.Mahmudov, N.Turniyozov, R.Sayfullayevlar tomonidan davom ettirildi [9, 10, 20, 21, 27, 29].

Qo'shma gaplar tadqiqida M.Asqarova, G'.Abdurahmonov, A.Berdialiyevlar va ularning ilmiy qarashlari alohida ahamiyatga ega [2, 4, 5, 9]. Shuni ta'kidlash kerakki, olib borilgan lingvistik tadqiqotlar soha rivojiga munosib hissa bo'lib qo'shilgan.

Sodda gaplardan farqlanib turuvchi sintaktik butunlik bo'lgan qo'shma gaplar tadqiqi tilshunos olim A.Mamajonov tomonidan ham tadqiq etilgan bo'lib, olim o'zining "Qo'shma gap stilistikasi" nomli monografiyasida ergash gapli qo'shma gaplar haqida fikr yuritir ekan,

havola bo‘laklar bilan hosil qilinadigan ergash gapli qo‘shma gaplarga ham to‘xtalib o‘tadi [20].

Boshqa tilshunosliklarda bo‘lgani kabi, o‘zbek tilshunosligida ham ergash gapli qo‘shma gaplar haqidagi munozaralar ko‘pdan beri davom etib kelmoqda.

Ergash gapli qo‘shma gaplarni tasniflashda faqat ergash predikativ birlikka emas, balki bosh predikativ birlikka ham e‘tibor berish lozim. Bu jihatdan bosh predikativ birliklar ham ikki turga bo‘linadi: 1) havola bo‘laksiz bosh gaplar, 2) havola bo‘lakli bosh gaplar [23].

Ergash gapli qo‘shma gaplar grammatik va ohang butunligiga ega bo‘lgan, mazmunan nisbiy mustaqil monopredikativ birliklardan tashkil topgan sintaktik qurilmadir.

Ergash gapli qo‘shma gaplarni tashkil etuvchi qismlarda predikativlik munosabati bo‘lishi shart, ular ergash va bosh predikativ birlik bo‘lishidan qat’iy nazar, bir-birini to‘ldiradi, izohlaydi, aniqlaydi va mazmunan bir-biriga bog‘langan bo‘ladi.

Shuni ta’kidlash joizki, o‘zbek tilida ergash gapli qo‘shma gaplarning struktural-semantik tadqiqi masalalariga doir ayrim mulohazalar H.Rustamov, E.Azlarov, A.Ahmedov, A.Hojiyev, A.Matg‘oziyev, M.Rahmonov, A.Sultonov, A.Mamajonov, H.Nazarova, M.Mirtojiyev, N.Yoqubova, H.Yo‘ldasheva, B.To‘ychiboyev, S.Solixo‘jayeva, M.Abdullayev, R.Sayfullayeva, D.Shodmonqulova, R.Abdusamotov, L.Raupova, I.Toshev, I.O‘sarov, S.Boymirzayeva, N.Umarova, N.Turniyozov, I.Azimov, M.Xolboyeva, M.Rahmatov, O.Tojiyev, M.Saparniyozova, A.Musayev, G.Umrzaqova, D.Aytboyevlar tomonidan tahlilga tortilgan, lekin o‘zbek tili ergash gaplarining yagona va mukammal tasnifi masalalari hali hamon muammoli, shu bilan birga, dolzarbligicha qolmoqda.

XULOSA

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, til sintaktik sathining birligi sanalgan qo‘shma gaplar mazmuniy-sintaktik tuzilishining o‘ziga xos va murakkabligi, mazmun sig‘imining kattaligi bilan sodda gaplardan farqlanib turuvchi til birligi sanaladi. Ta’kidlash joizki, tilshunoslar diqqatini jalb etib kelayotgan qo‘shma gaplar mavzusi har tomonlama tadqiq qilingan bo‘lsa-da, bu mavzuga doir muammolar haligacha to‘liq va atroflicha hal etilmagan.

Jahon va o‘zbek tilshunosligida ergash gapli qo‘shma gaplar bir-biriga o‘xshamagan yondashuv va talqinlar bo‘yicha tasniflanadi. Bu xilma-xil qarashlarning mavjudligi ergash gapli qo‘shma gaplarning tasniflanishiga, ularning tabiatiga ham ishora qiladi.

Umuman olganda, qo‘shma gaplar tadqiqi bilan aloqador muammolar talaygina. Bu masalalar hozirgi kunda o‘zbek tili sintaksisi oldida turgan va atroflicha o‘rganishni taqozo etuvchi muammolar sirasiga kiradi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Абдуллаев А.З., Джавадов А.Г. О семантическом ядре азербайджанского сложноподчиненного предложения. Советская тюркология, 1987.
2. Абдурахмонов Ғ.А. Қўшма гап синтаксиси асослари. – Тошкент: ЎзФА нашриёти, 1958.
3. Адмони В.Г. Грамматический строй как система построения и общая теория грамматики. – Л.: Наука, 1988.
4. Аскарова М.А. Способы подчинения и типы придаточных предложений в современном узбекском языке. АДД. – Ташкент, 1963;
5. Аскарова М. Ўзбек тилида эргашиш формалари ва эргаш гаплар. –Т.: Фан, 1966.
6. Аскарова М. Ҳозирги замон ўзбек тили ва қўшма гаплар. – Тошкент, 1960.
7. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. – М.: 1955.
8. Баскаков А.Н. Предложение в современном турецком языке. – М.: Наука, 1984.

9. Бердиалиев А. Семантико-сигнификативная парадигматика и синтагматические отношения в конструкциях сложноподчиненного предложения узбекского литературного языка. АДД. – Ташкент, 1989;
10. Бердиалиев А. Ўзбек тилида омоним модели эргаш гапли қўшма гаплар. – Тошкент: Фан, 1990.
11. Васильева-Шведе О.К., Степанов Г.В. Теоретическая грамматика испанского языка. Синтаксис предложения. – М.: Высшая школа, 1981.
12. Гаврилов Г.Ф. Об изоморфизме сложно-подчиненного предложения и словосочетания. – В кн.: Подчинение в полипредикативных конструкциях. – Новосибирск: Наука, 1980.
13. Гак В.Г. О категориях модуса предложения – В сб.: Предложение и текст в семантическом аспекте. – Калинин: 1978.
14. Ғозиев Ҳ. Ҳозирги замон ўзбек адабий тилидаги қўшма гапларнинг состави ҳақида // Ўзбек тили илмий грамматикасидан материаллар. 1941.
15. Егорова И.Н. Позиционные эквиваленты слова в составе предложения. – В кн.: Русский язык. Грамматические исследования. – М.: Наука, 1967.
16. Ильина Н.Н. Об одном способе классификации связей между частями сложного предложения. – В кн., Информационные вопросы семантики, лингвистики и автоматического перевода. – М., 1972.
17. Камол Ф. Қўшма гапларга доир масалалар. – Тошкент.: Ўзфанакадемнашр, 1955.
18. Касевич В.Б. Семантик. Синтаксис. Морфология. – М.: Наука, 1988.
19. Корнилов В.А. К проблеме изоморфизма сложно-подчиненного предложения и подчинительного словосочетания. – В кн.: Подчинение в полипредикативных конструкциях. – Новосибирск: Наука, 1980.
20. Мамажонов А. Қўшма гап стилистикаси. – Тошкент, 1990.
21. Маҳмудов Н., Нурмонов А. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси. Синтаксис. – Тошкент, 1995.
22. Маъруфов А. Ҳозирги замон ўзбек тилида пайт эргаш гаплар. Дис. фил.фан.ном. – Тошкент, 1949.
23. Нурмонов А., Маҳмудов Н., Аҳмедов А., Солихўжаев С. Ўзбек тилининг мазмуний синтаксиси. – Тошкент: Фан, 1992.
24. Падучева Е.В. О семантике синтаксиса. Материалы трансформационной грамматике русского языка. – М., 1974.
25. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. 7-е изд. – М.: Учпедгиз, 1956.
26. Рустамов Х. Ҳозирги замон ўзбек тилида тўлдирувчи эргаш гапли қўшма гаплар. Филол.фан.ном. ... дис. Тошкент, 1960.
27. Сайфуллаева Р.А. Ҳозирги ўзбек тилида қўшма гапларнинг формал-функционал талқини. – Тошкент: Фан, 1994.
28. Турниёзов Б.Н. Ҳозирги ўзбек тилида тенг компонентли мураккаб синтактик қурилмалар деривацияси: Филол. фанлари номзоди. ... дисс. автореф. – Тошкент, 2006.
29. Турниёзов Н.К. Ўзбек ва француз тилларидаги аниқловчи эргаш гаплар. – Тошкент, 1971.
30. Черемисина М.И., Колосова Т.А. Очерки по теории сложного предложения. – Новосибирск: Наука, 1987.